

STORTINGET

Representantforslag 39 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes

Dokument 8:39 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om demokratisk forankring av Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd

Til Stortinget

Bakgrunn

Dette forslaget har til hensikt å ivareta Stortingets kontrollfunksjon overfor regjeringen når Norge fra 1. januar 2021 inntretr som medlem av FNs sikkerhetsråd. Selv om norsk utenrikspolitikk er regjeringens prerogativ, er det Stortinget som setter rammene for norsk utenrikspolitikk. Og slik Stortinget over tid har spilt en rolle på EU/EØS-feltet fordi Norge i stor grad påvirkes av EUs politikk, bør Stortinget også spille en rolle som rådgivende organ for regjeringen i saker som angår FNs sikkerhetsråd. På EØS-feltet er det sjelden at regjeringen benytter sitt prerogativ uten å forankre beslutningene. Slik bør det også være med Sikkerhetsrådet i de sakene som i utgangspunktet er omfattet av prerogativet, siden de er av særlig viktighet for Norges sikkerhetspolitikk. Videre vil mange av sakene uansett etter Grunnloven kreve Stortingets medvirkning, ettersom det er snakk om folkerettslig og juridisk bindende vedtak.

Arbeidet i Sikkerhetsrådet er annerledes organisert enn i EU. Derfor vil det kreve en annen praksis. Men modellen med foreleggelse av saker av viktighet kan danne grunnlag for en lignende type konsultativ praksis, der man også tar høyde for at regjeringen må konsultere og orientere Stortinget om saker som vil komme opp, på et så tidlig tidspunkt som mulig, av hensyn til arbeidsfor-

men i Sikkerhetsrådet. Dette er særlig viktig fordi det i saker som er juridisk og folkerettslig bindende, ikke er tilstrekkelig med den typen etterkontroll som har vært tilfellet med Sikkerhetsrådet tidligere. I slike saker bør regjeringen så langt som mulig avklare prinsipper og vilkår for Norges tilslutning på forhånd.

Europautvalgets innordning

Om Europautvalget kan man på Stortingets nettsider lese følgende:

«Europautvalget er Stortingets organ for konsultasjoner med regjeringen om aktuelle EU/EØS-spørsmål. Utvalget behandler hovedsakelig EU-rettsakter (direktiver og forordninger) som skal opp til behandling i EØS-komiteen. Bestemmelser om utvalgets virksomhet er nedtegnet i Stortingets forretningsorden § 17.

Fra Stortingets side består Europautvalget av representantene i utenrikskomiteen og de som er medlem i Stortingets EFTA/EØS-delegasjon. Andre fagkomiteer blir kalt inn dersom aktuelle saker angår deres arbeidsområde. Fra regjeringens side deltar utenriksministeren, eventuelt andre ministre ved behov. Lederen av utenrikskomiteen leder Europautvalget.

Europautvalget møtes før saker skal behandles i EØS-komiteen. Regjeringen legger frem de aktuelle sakene. Medlemmene av utvalget kommer med råd om hvilket standpunkt regjeringen bør ta, men det er opp til regjeringen å ta en endelig beslutning på Norges vegne. Regjeringen er ikke forpliktet til å følge utvalgets råd, men er gjennom parlamentarismen avhengig av Stortingets tillit.

Møtene i Europautvalget er lukket, dersom ikke annet er bestemt. Referat fra et møte offentliggjøres etter møtets slutt, med unntak av de deler som er unntatt offentlighet. Ett år etter møtet offentliggjøres referatet i sin helhet.»

Videre står det om halvårslige redegjørelser fra utenriksministeren følgende:

«Det er et uttalt mål at regjeringen skal konsultere og orientere Stortinget om aktuelle EU/EØS-spørsmål på et tidlig tidspunkt. Som et ledd i dette holder utenriksministeren halvårslige redegjørelser i Stortinget om europapolitikken. Dette er en muntlig orientering fra statsråden, og tar ikke utgangspunkt i konkrete forslag. Redegjørelsen etterfølges vanligvis av en debatt der stortingsrepresentantene får anledning til å uttale seg om regjeringens europapolitikk.»

Betydningen av å forankre Norges politikk i Sikkerhetsrådet

Det er ingen grunn til mindre involvering i arbeidet med Sikkerhetsrådet enn med EØS, snarere tvert imot: I Sikkerhetsrådet vil Norge ha stemmerett som må forankres skikkelig. Det som skjer i FNs sikkerhetsråd, er av stor betydning for Norge og Norges interesser. Forrige gang Norge var representert i rådet, var fra 2001 til 2002. I løpet av denne perioden fattet Sikkerhetsrådet vedtak som fikk store konsekvenser. Blant annet ble det i kjølvannet av terrorangrepet 11. september 2001 fattet vedtak med langtrekkende konsekvenser for krigene i Afghanistan og Irak. Norge var blant annet ansvarlig for FNs sanksjonspolitikk mot Irak og på denne måten dypt involvert i en av den tidas mest kontroversielle globale konflikter. Det var også mens Norge var medlem av Sikkerhetsrådet at resolusjon 1368 ble vedtatt, noe som la grunnlaget for at Norge ble trukket inn i Afghanistan-krigen.

De siste tjue årene har konsekvensene av disse krigene vært vidtrekkende, og når Norge nå går inn igjen i Sikkerhetsrådet, vil ikke det sette oss i mindre krevende situasjoner. Siden den gang har en stadig mer multipolar verdensorden gjort seg gjeldende. Kina har blitt vesentlig sterkere, mens USA har blitt svekket og, under president Trump, også mer uforutsigbart. Hvordan Norge navigerer i denne situasjonen, vil være av stor betydning for norske interesser i årene som kommer, og da må politikken være demokratisk forankret.

Kjernen i den norske utenrikspolitiske linjen har vært at alt som er i FNs interesse, er i norsk interesse. Men de siste 20 årene har FN-mandater blitt misbrukt, med Libya-resolusjonen som det fremste eksemplet: En resolusjon om å beskytte sivile ble misbrukt for å fremme regimeskifte, med vidtrekkende konsekvenser ikke bare for Libya, men også for land som Mali og Syria. Derfor er det trolig ønskelig med en strengere tolkning av hva som er i Norges interesse. Å bestemme hva som er i Norges interesse, vil ikke bli mindre krevende i årene som kommer, og da er politikken legitimitet og forankring i befolkningen av enda større betydning.

En etablering av en praksis for sikkerhetsrådsperioden etter modell fra Europautvalget vil også sende et sterkt og tydelig signal om at Norges medlemskapsperiode i Sikkerhetsrådet er et prioritert arbeid som er solid forankret i parlamentet, noe som vil gi ytterligere legitimitet til Norges arbeid i FN.

Politisk totalregnskap for sikkerhetsråds kampanjen

Regjeringen har praktisert åpenhet om pengebruken i forbindelse med sikkerhetsråds kampanjen gjennom publisering av halvårslige rapporter over påløpte kostnader. Den 29. september 2020 ble det samlede økonomiske regnskapet presentert, men det inkluderte da ikke de politiske kostnadene i form av inngåtte avtaler om stemmebytte eller andre gjenytelser for stemmer til Norges kandidatur for et sete i FNs sikkerhetsråd. Når Stortinget i de påfølgende to årene skal kontrollere regjeringens arbeid i Sikkerhetsrådet og ta stilling til saker på konsultativ basis, er det avgjørende at dette arbeidet kan gjøres på et åpent grunnlag, der også et politisk totalregnskap inngår.

Regjeringen har stadfestet at det har blitt inngått stemmebytteavtaler i forbindelse med sikkerhetsråds kampanjen. Utenriksminister Ine Eriksen Søreide sier i svar på skriftlig spørsmål at:

«Generelt er det vår politikk å bruke stemmeretten og stemmebytteavtaler til å fremme kandidaturer som er i tråd med våre utenrikspolitiske prioriteringer, men hver enkelt stemmebytteavtale vurderes individuelt.»

(Dokument nr. 15:21 (2020–2021)).

Selv om stemmegivning i forbindelse med kandidaturer i FN-sammenheng ikke er offentlig, ihht. prosedyreregulering om hemmelige valg, forhindrer ikke det at Norge kan offentliggjøre hvilke land Norge har lovet å stemme på i et framtidig valg, eller om det er inngått avtaler om andre gjenytelser. Slik mange land i forkant stadfestet at de ville stemme på Norge, uten at dette kan ettergås, kan Norge stadfeste hvem Norge har lovet stemmer til, uten at det er det samme som å gå ut med hva man faktisk har stemt. Denne typen avtaleinngåelse med tilhørende hemmelighold er etter forslagsstillers syn problematisk fordi det kan medføre heftelser som i framtida kan påvirke Norges politikk på andre felt.

Når Norge nå går inn i FNs sikkerhetsråd, er det avgjørende at det skjer på et fundament av åpenhet. Det er ikke bare viktig for at Stortinget skal kunne utøve sin kontrollfunksjon over regjeringens politikk, men også for å sikre den nødvendige tillit til og forankring av norsk politikk om de spørsmål som i aller størst grad angår det norske folk: fred og sikkerhet i en usikker verden.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Det opprettes en midlertidig ordning etter modell av Europautvalget om foreleggelse av saker av viktighet for Norge, med varighet så lenge Norge er medlem av FNs sikkerhetsråd. Ordningen har til hensikt å sikre offentlig debatt, demokratisk forankring og legitimitet til regjeringens politikk i Sikkerhetsrådet.
2. Stortinget ber regjeringen avholde halvårlige åpne redegjørelser i Stortinget som omhandler sentrale saker som har vært og kan antas å komme til behandling i Sikkerhetsrådet.
3. Stortinget ber regjeringen framlegge et politisk totalregnskap over de stemmebytteavtaler og andre typer forpliktelser som er påløpt i forbindelse med kampanjen for Norges sete i Sikkerhetsrådet.

23. oktober 2020

Bjørnar Moxnes

